

Studii de restaurare textile

Enikő Sipos

Descompunerea textilelor arheologice este un proces deosebit de complex, care, în afara uzurii, rupturii și deformării obișnuite, este determinat de interacțiunea factorilor fizici, chimici și biologici ai mediului cu obiectul. Procesele amintite sunt de multe ori contradictorii și extrem de complexe. Frigul umed siberian sau căldura uscată egipteană constituie cele două poluri extreme ale diferitelor varietăți ambientale, care pot prezenta numeroase variații și care uneori stopează, altele favorizează degradarea și descompunerea obiectelor. Din această cauză, adesea nu putem explica de ce în anumite condiții obiectul se păstrează într-o stare foarte bună, iar altele se degradează complet.¹

În procesele de descompunere un rol semnificativ îl au materialele organice, sărurile, gazele și apa subterană aflate în sol în cantități diferite, precum și pH-ul solului. Obiceiurile funerare, condițiile în care se efectuează săpăturile și oscilațiile ambientale continue sunt factorii care determină starea textilelor arheologice.

S-a demonstrat în nenumărate rânduri că, între obiectele îngropate în pământ și ambientul lor, odată cu trecerea timpului, se formează o stare de echilibru, stare ce cu ocazia săpăturilor arheologice, prin dezvelire, se perturbă. Astfel, obiectele excavate dintr-un mormânt, aflate într-o stare bună, se decolorează ori se transformă în praf datorită contactului direct cu aerul ambiental și a schimbărilor bruște de temperatură.

Acest proces, în principiu, nu poate fi stopat, poate fi doar încetinit prin asigurarea unui microclimat corespunzător.

Adeseori s-a dovedit că, condițiile climatice stabile sunt mai avantajoase, decât oscilațiile frecvente ale ambientului. Din această cauză este importantă menținerea textilelor arheologice, până la începutul restaurării, în condiții climatice și de umiditate identice cu cele de la locul săpăturii. În cazul în care țesătura umedă devine uscată, se deshidratează și pierde iremediabil flexibilitatea și de asemenea, sărurile cristalizate de pe suprafața ei nu mai pot fi eliminate.²

Textilele istorice și arheologice sunt bunurile culturale cele mai sensibile și cu cea mai scurtă durată de viață. Metodele de tratare și restaurare nu pot fi generalizate,

neexistând două obiecte identice, fiecare dintre acestea trebuind să fie abordate individual.

În cursul restaurării un prim pas trebuie să fie conservarea, păstrarea informațiilor istorice și eliminarea tuturor depunerilor, care ar accelera îmbătrânirea obiectului, iar intervențiile trebuie să fie cât mai limitate. De aceea alegerea tratamentului necesită multă precauție. Trebuie să se cunoască istoria obiectului, modul de confecționare, materialele din care se compune, structura, starea de conservare, intervențiile anterioare existente și rezultatele analizelor efectuate pe probele din material. Aceste informații sunt necesare, pentru că numai cu ajutorul lor se poate alege modalitatea cea mai sigură de curățire și de restaurare.³ Deoarece fiecare obiect este unic, iar metodele de restaurare nu sunt general valabile, vom prezenta cu ajutorul studiilor de caz diferite moduri de tratare a diferitelor tipuri de obiecte.⁴

Vom studia două haine de fetițe din secolul al 16-lea, o scufie din aceeași perioadă, ne vom referi la fragmentele hainei funerare a prințului stirian Ernst der Eiserne și, de asemenea, la un posibil mod de fabricare al mantiei de încoronare maghiare.

Textilele amintite au fost alese datorită faptului că modul de tratare al materialelor descoperite în săpătură diferă foarte mult de abordarea celorlalte materiale, care nu sunt excavate. Mantia de încoronare a fost aleasă pentru că reprezintă un caz specific. Aparținând tezaurului național reparațiile, reconstituiriile, completările anterioare devin și ele elemente valoroase din punct de vedere istoric, elemente ce trebuie păstrate. În acest caz pașii urmași au fost: identificarea materialelor componente, descrierea diferitelor tehnici de confecționare, măsurarea părților lipsă și stabilirea stării obiectului.

Restaurarea și conservarea obiectelor amintite a fost realizată de către autor și de către Fikó Katalin, restaurator textile.

Haină de fetiță din secolul al 16-lea

Haina de fetiță din secolul al 16-lea a fost găsită odată cu renovarea bisericii reformate din Szikszó, în 1996

¹ Brothwell, D. R.: The bog man and the archaeology of people. British Museum Publications Ltd, 1988. p. 97.

² Cronyn, J. M.: The elements of archaeological conservation. London. 1992. pp. 284-292.

³ Janaway, R.: The conservation and analysis of textiles from Christ Church, Spitalfields, London, Archaeological textiles, Occasional Papers Number 10. the United Kingdom Institute for Conservation, 1990. pp. 36-40.

⁴ Sipos E: Bazele conservării textilelor arheologice. Manuscris

(foto 1). Fetița a fost îngropată într-un sicriu de lemn. Acesta, împreună cu partea de mijloc a cadavrului au putrezit și s-au descompus în totalitate. Fragmentele au fost excavate împreună cu pământul înconjurător și așezate într-o cutie de carton, căptușită cu o folie de plastic, pentru a evita deshidratarea. În această stare a ajuns obiectul în atelierul de restaurare.

Din punct de vedere istoric și artistic artefactul are o valoare semnificativă, deoarece se păstrează foarte puține costume maghiare din a doua jumătate a secolului al 16-lea.

Cunoaștem tipurile de haine ale epocii respective mai ales din ilustrații, însă acestea nu sunt considerate a fi suficiente mărturii pentru reconstituirea croielii hainelor.

Resturile au fost mai întâi înmuiate în apă de robinet; astfel s-a reușit detașarea impurităților și desprinderea straturilor lipite de țesătură. După aceste procese am putut defini părțile hainei.

Obiectul reprezintă portul tipic maghiar cu corsaj. Fusta este croită din bucăți drepte, este bogat plisată la nivelul taliei și cusută pe corsaj. Croiala corsajului confirmă datarea obiectului din secolul 16: decolteu pătrat anterior și posterior, iar breteaua croită dintr-o bucată se închide în față cu copci.⁵ Materialul din care este confecționată fusta și corsajul este satin din mătase. Partea inferioară a fuste și fața corsajului sunt decorate cu romburi din catifea. Aplicația de catifea este încadrată de o pasmanterie îngustă, împletită din fir metalic.

Pe capul defunctei a fost așezată o cunună împletită cu fire deschise, din mătase. La capătul împletiturii cu trei toroane sunt cusute bucăți de satin, având scopul de a împiedica despletirea materialului. Haina a fost prinsă la spate cu o fundă de dantelă.

Cum se întâmplă în general, textilele arheologice erau decolorate, deformate și prezentau numeroase lipsuri. Piesele au fost așezate pe o folie de plastic și curățate cu detergent anionic dizolvat în apă distilată.⁶

După aranjarea tuturor fragmentelor am reușit reconstituirea corectă a croielii costumului, analizând cutele, urmele de cusături și tivurile. Fragmentele au fost întinse pe o bucată de bumbac integrat cromatic, și le-am acoperit cu o țesătură subțire de mătase (creplin). După aceea cele trei straturi au fost fixate prin însăilări regulate, firele au rămas în material. Straturile au fost fixate și de-a lungul conturilor fragmentelor.

În final am confecționat un manechin potrivit formei și croielii hainei și am pregătit un jupon, în vederea expunerii adecvate a piesei (foto 2).

Haină de fetiță din Sárospatak

Dezvelirea criptelor din biserica parohială din Sárospatak s-a desfășurat în două perioade, în toamna anului 1964

și în primăvara anului 1965. Analizând artefactele, care aparțin sfârșitului secolului 16 și începutului secolului următor, Dr. Ember Mária a făcut o prezentare a tipurilor de haine, a diferitelor porturi bărbătești și femeiești, și a făcut referire la desenul croielii accesoriilor și la materialele folosite la confecționare.

Marea majoritate a artefactelor găsite în criptele bisericii prezintă portul maghiar cu corsaj. Ilustrațiile și artefactele demonstrează faptul că femeile maghiare au purtat, cu mare plăcere și costume de influență spaniolă, pe lângă porturile maghiare⁷ (foto 3).

Fata, de aproximativ 10 ani, a avut și ea un costum de modă spaniolă. Materialul din care a fost confecționată haina este satin din mătase,; decorația constă din benzi de catifea cu găici oblice pe care era lucrată o pasmanterie țesută din fir metalic buclat. Partea superioară a hainei se închide prin copci, are guler tare iar la nivelul taliei prezintă volane. Este realizată fără mâneci și la umeri are epoleți. Fusta este croită din patru segmente, partea din spate, la nivelul taliei este plisată, se lărgeste treptat de sus în jos și pe cele două laturi cu câte un clin de forma unei pene. Tivul inferior este căptușit cu postav cu lățimea de 9 cm. Se pare că fusta era prea lungă pentru purtătoarea ei, pentru că 7 cm din partea inferioară a postavului a fost îndoit. Cămașa, care odată cu dezvelirea sicriului s-a transformat în praf, avea inițial guler înalt cu tiv de dantelă cu volane, iar mâneca lungă și amplă era decorată cu manșetă cu volane de dantelă. La fel a dispărut și corola, care era decorată cu o gaică de catifea de 1,2 cm lățime ornată bogat cu boglari de argint. Cele două cosițe ale fetiței erau aranjate în formă de cunună.

Restaurarea anterioară a obiectului a avut loc la începutul anilor 1970, când a fost curățat umed iar îndoitura fuste a fost uscată întinsă.

Rupturile și lipsurile din partea superioară a hainei au fost peticite cu bucăți de mătase. Peticilele au fost lipite pe materialul de suport original prin călcarea unei folii plastice, care cu trecerea timpului s-a înăspriț, suprafața ei a devenit poluantă, lipicioasă și alocuri s-a desprins de pe suport. În consecință a devenit o urgență pentru conservare.

Primul pas a constat în îndepărtarea peticelor lipite cu ajutorul aburilor de apă distilată, după care a urmat întinderea fragmentelor din fustă și corsaj pe o bucată de bumbac integrat cromatic. Peste acest strat am pus unul de mătase și le-am fixat prin însăilare, ca și în cazul artefactului din Szikszó. Din nefericire îndoitura fuste nu a mai putut fi restabilită, satinul din mătase fiind foarte fragil. Găicile oblice din catifea au fost consolidate cu o bandă din bumbac și recusute în locurile originale.

Asemănător cazului anterior, munca a luat sfârșit odată cu confecționarea unui manechin pe măsura hainei și a unui jupon (foto 4).

⁵ V. Ember Mária: Porturi maghiare în secolul XVI-XVII. In. Arch. 18. 1966-67. pp. 205-226.

⁶ Hostapon TPHC, product code 102529. Clariant GmbH. Division Functional Chemicals, 65843 Sulzbach Germany

⁷ V. Ember Mária: Piese de veșminte din secolele XVI-XVII din cripta de la Sárospatak. In. Folia Arch. 19. 1968. p. 151

Haina funerară a prințului stirian Ernst der Eiserne

Fragmentele hainei funerare au fost descoperite în biserica mănăstirii din Rein, în sicriul prințului decedat în anul 1424. Artefactul constă din trei fragmente trapezoidale, dintre care unul este mai mare.

Materialul folosit la confecționarea veșmântului este brocart de catifea adus din Veneția. Acesta este brodat cu argint aurit, acoperit cu rânduri ordonate de embleme, reprezentând ordinul fondat de către regele ceh Wenceslaus⁸ (foto 5-6).

Scopul tratării a fost acela de a pregăti obiectul de artă pentru o depozitare permanentă adecvată și pentru o expunere muzeală temporară.

Obiectul a ajuns în atelierul de restaurare într-o stare foarte degradată. Catifeaua, de culoare purpurie inițial, s-a îmbrunit, s-a deshidratat, a devenit rigidă și fragilă ca hârtia, datorită acțiunii microorganismelor și depunerilor. Suprafața hainei prezenta lipsuri, rupturi și decolorări din cauza coroziunii firelor metalice.

Tratamentul potrivit a fost ales după ce s-au efectuat analiza probelor de material și testele de curățire necesare. Tehnica microanalizei energo-dispersive a dovedit că la fabricarea firului metalic s-a folosit pe o parte a firului bandă de argint și că acesta s-a corodat, transformându-se în clorură de argint. Tehnica de confecționare a firului metalic este următoarea: o bandă tăiată dintr-o placă de argint aurită este răsucită în S în jurul firului de suport intern; lățimea benzii este de aprox. 0,30 cm, folia de metal folosită este de grosime necunoscută, iar modul de aurire este cu mare probabilitate cel cu amalgam.⁹

Primul pas al conservării a fost curățarea țesăturii cu micro-aspiratorul și cu o pensulă moale, îndepărtând astfel praful și depunerile aderente de pe suprafață.

Urmele coroziunii metalice lipite de catifea au fost eliminate cu ajutorul dispozitivului de curățare cu ultrasunet, evitând, pe cât este posibil, deteriorarea țesăturii.

Atât curățarea umedă cât și dezinfectia au fost inevitabile, artefactul fiind scos din mormânt. Acordând mare atenție evitării acțiunii dăunătoare a umezirii bruște am protejat obiectul instalând deasupra lui un cort din folie. Sub acest cort am ridicat nivelul de umiditate încet și treptat cu ajutorul vaporilor de apă distilată. În același timp am așezat sub folie o bucată de cristal de timol substanță, care are un efect puternic antibacterian și fungicid și prezintă, de asemenea, avantajul de a sublima sub temperatura camerei.

Prin urmare am așezat textila umezită pe o folie de policarbonat și am stropit-o cu apă distilată după care am tamponat depunerile astfel dizolvate cu un material higroscopic. În final am rearanjat la forma originală deformări-

le și firele flotante. După uscare am amplasat o bucată de bumbac sub țesătură.

Ultimele intervenții s-au efectuat asemănător cu cele două cazuri amintite anterior: s-a realizat conservarea prin coasere în punct de broderie sau însăilare. Intervenția s-a efectuat pe suport de sprijin.

În ultimul rând am așezat obiectul pe o placă de polycarbonat celular ținând cont de manipularea, depozitarea și expunerea adecvată a obiectului.

Problematika restaurării unei scufii din secolul al 16-lea

Scufia din secolele 16–17 poate fi definită ca fiind orice acoperământ de cap, confecționat pe o anumită structură și care este prins în jurul capului.

Diferitele tipuri de croială și decorație aflate în inventare și în registrele de zestre nu pot fi identificate de fiecare dată numai prin descrieri.

Cu mare probabilitate scufiile aveau structuri similare, iar materialul lor de bază era stuful sau vergeaua îndoită în aburi. Scufia interioară, avea forma unei bule și era legată cu o basma, care acoperea fruntea, gâtul și bărbia. Exemple de acest gen putem vedea deja în ilustrațiile din secolul al 15-lea. În Vest acest tip s-a demodat pe la sfârșitul secolului 16, dar la noi femeile mai în vârstă au continuat să îl poarte și în secolul 17.

Mai târziu scufiile au devenit mai ușoare, suplă, fiind acoperite cu materiale de voal, care lăsa libere bărbia și gâtul. Pe lângă pernele, care aveau rolul de a da o formă scufiilor au apărut și meșele realizate din diferite materiale. Cele două tipuri de scufii se găseau în diferite culori și mărimi.

Conform descrierii unui călugăr din Ordinul Augustinian, femeile la modă din secolul 15 purtau podoabe de cap alcătuite din scufie, ac de păr, voal și o meșă de păr strălucitor cumpărată, care aparținea unei femei moarte.

Moda acestor meșe artificiale a pornit din Italia, iar în secolele 15–17 au fost frecvent purtate și în Ungaria.

Artefactele excavate din săpăturile efectuate în Ungaria erau confecționate din mătase cu fir deschis, răsucit cu bandă de mătase sau de catifea. Părțile împletiturilor erau cusute din țesături de catifea, de pânză, de bumbac, ușoare sau tricotate din fire policrome, iar tuburile astfel obținute erau umplute cu resturi de lână. Culoarea lor se asorta cu culoarea scufiei sau a părului purtătoarei.

Materialul și decorația scufiilor erau foarte variate în funcție de rang și de ocazie. Uneori erau croite din mătase policromă sau confecționate din perle, prinse pe un schelet din sârmă, altele erau croșetate din fire metalice, decorate cu boglari, pietre prețioase sau flori brodate.

În cursul sec. 16 a crescut numărul scufiilor confecționate din fir de mătase policromă, de aur sau argint. Scufiile croșetate descrise, aflate în inventare, fără îndoială, sunt dantele croșetate în tehnica macrame sau zimți. Apariția simultană a acestor două tehnici pe aceeași piesă nu este excepțională.

⁸ Lövei Pál: Fragmentul hainei funerare a prințului stirian Ernst der Eiserne. In. Sigismundus Rex et Imperator. Arta și cultura în perioada lui Sigismund de Luxemburg. 1387–1437. Budapesta, 2006. Kat. 4. 58. p. 352

⁹ Analizele firului metalic s-au realizat grație dr. Járó Márta, chimist (Muzeul Național al Ungariei) și fizicianului dr. Tóth Attila (MTA Institutul de Cercetare Fizică)

Tipul de scufie, numit „calott”, croșetată din fir, are ca origine fileul, apărut în secolul 12 în Franța. Având în vedere forma lui, fileul putea fi prins în două feluri: ori pe o gaică decorată ori era legat cu o rozetă (ac de voal) de mărimea unei palme, care era fixată pe cap.

O scufie croșetată cu fir aurit a fost găsită în Szombathely, în cripta bisericii Sf. Martin în 1992 (foto 7). Materialul folosit la realizarea acesteia este firul metalic confecționat din bandă de argint aurită, cu fir intern de mătase.

Decorația consta în flori realizate din argint aurit, cupru argintat, sârmă de fier, piele și din bănuți auriti sau argintați având forma unei picături. Ca accesoriu al scufiei a existat și o perucă din mătase împletită cu fire deschise cu trei toroane.

Obiectul a ajuns în atelierul de restaurare într-o stare foarte deshidratată și prezenta lipsuri semnificative.

Firele metalice s-au corodat parțial sau total, acoperind masiv toată suprafața obiectului cu produși de coroziune, policromi, ai fierului, cuprului și argintului. Între aceste depuneri au mai fost identificate și pământ, păr, plante și săruri de calciu (foto 8).

Înainte de conservare s-a efectuat analiza morfologică a firelor metalice și s-a definit caracterul și nivelul coroziunii, la fel s-a procedat și pentru materialul și tipul firelor metalice, cu scopul de a alege cel mai potrivit tratament.¹⁰

S-au efectuat analize privind efectul substanțelor de tratament și s-a reconstituit tehnica de lucru. Curățarea s-a realizat cu apă distilată și emulsie pe o formă de plastic identică formei obiectului.¹¹ După clătirea emulsiei și restabilirea formei originale a obiectului am așezat scufia pe o formă de plastic cu partea stângă spre exterior. În partea interioară a obiectului am făcut un fileu înnodat din bumbac, care a constituit baza completării și a avut scopul de a sprijini și de a consolida obiectul. Completarea s-a realizat cu un fir de bumbac, care se armonizează cu culoarea firului intern de suport al firului metalic și cu modul de confecționare a scufiei, respectiv tehnica macrame (foto 9).

În final am așezat obiectul, potrivit modului de purtare, pe o formă de cap acoperită cu bumbac în așa fel, încât să poată fi, mai târziu, depozitată și expusă¹² (foto 10).

Analiza tehnicii de confecționare a mantiei de încoronare

Mantia de încoronare a regilor maghiari este o pluvială în formă de clopot acoperită cu broderie aurită, pe care

¹⁰ Járó M. – Tóth A. – Kiss-Bendefy M.: Investigation of metal threads and metallic decorations of a 16th century bonnet. In: International Perspectives of Textile Conservation, eds.: Á. Timár-Balázs, D. Eastop, Papers from the ICOM CC Textiles Working Group Meetings, Amsterdam 13-14 October 1994 and Budapest 11-15 September 1995, Archetype Publications, London, 1998, 127-132.

¹¹ Componenta emulsiei: apă distilată 90%, detergent anionic 3% și etanol 10% într-un litru

¹² Sipos, E.: Restoration of a sixteenth-century bonnet from St Martin's church in Szombathely. In International Perspectives on Textile Conservation, Papers from the ICOM-CC textiles Working Group Meetings, Amsterdam 13-14 October 1994 and 11-15 September 1995. 121-127.

regele Ștefan cel Sfânt împreună cu regina Gizela au donat-o bisericii din Székesfehérvár, conform inscripției de donație din 1031 (foto 11).

Puviala este un obiect special în rândul celor contemporane ei. Cert este că a fost confecționată de meșteri specializați ai unor ateliere aflate sub autorizație regală sau sub protecția arhierului.

Cu cea mai mare probabilitate inscripțiile și programul iconografic erau formulate de către cleric. Rândul brodat cu imagini ar fi putut fi realizat cu ocazia unui jubileu. Data brodată poate însemna simultan aniversarea a 1030-de ani a dominației lui Hristos sau jubileul a 30 de ani al domniei lui Ștefan cel Sfânt.

Croiala pluvialei este un semicerc regulat, urmărind modelul pluvialelor în forma de clopot. De-a lungul axei longitudinale, partea de spate este împărțită pe segmente prin apariția decorației caracteristice pluvialelor de acest tip, în formă de Y. Aripile oblice sunt decorate cu profile de îngerăși și se închid perpendicular în centrul geometric al obiectului. Pe aripa verticală este reprezentată figura lui Hristos ca judecător al lumii și Hristos Mântuitorul. Deasupra crucii apare Fecioara Maria și figura evanghelistului Sf. Ioan, înconjurați de simbolurile celor patru evangheliști. În partea inferioară a crucii sunt redați profeți și apostoli, iar în rândul următor sunt așezate medalioane circulare prezentând primii martiri ai bisericii. La piciorul crucii apar figurile perechii donatoare, Sf. Ștefan și Gizela.

Materialul din care este confecționată pluviala este mătasea bizantină cu ornamente de rozete, păstrate doar parțial. A fost necesară efectuarea unui desen de reconstrucție pentru a putea vedea cum arăta obiectul original.

Mantia transformată dintr-o pluvială prezintă o suprafață acoperită cu figuri brodate, aurite, sugerând un obiect de orfevrărie. Firele de mătase care susțin firele aurite, sunt albastre, roșcate și verzui. Modul de confecționare ne indică calitatea muncii: pe o suprafață de 1 cm² erau legate 50-56 fire metalice cu mătase, respectând țesătura.

Pregătirea broderiei a constat din planificarea compoziției, iar apoi din copierea planului, după care s-a trecut la realizarea desenului preliminar pe țesătura bizantină.

Este foarte probabil că pe stofa întinsă pe ramă să fi fost desenată mai întâi schema geometrică a compoziției, în care s-au aranjat figurile într-o unitate regulată. În următoarea etapă în spațiile împărțite au fost desenate figurile alese după modele.

În 1978 mantia a ajuns din nou în Ungaria și au fost inițiate analizele, realizate de istoricii de artă împreună cu restauratori și investigatori biologi. Acestea au scopul de definire a tehnicii de confecționare, a intervențiilor anterioare și a lipsurilor și în același timp de a evalua starea obiectului.¹³

La începutul acțiunii a ieșit la iveală faptul că dimensiunile originale ale obiectului nu pot fi definite, deoarece,

¹³ Sipos E.: Proportions and Measurements the Making of the Chasuble. The Coronation Mantle of the Hungarian Kings: Budapest, 2005. pp. 92-107.

odată cu transformarea pluvialei în mantie au fost efectuate mai multe tăieturi: pe partea din față, apoi din cauza degradării obiectului s-a tăiat și din partea inferioară, și în sfârșit de jur-împrejur. Odată cu reparațiile mai sus menționate mantia a fost peticită în mai multe locuri și a fost nevoie ca stofa bizantină să fie consolidată cu mai multe straturi de țesătură din diferite epoci. Broderiile deformate le-au cusut cu cusături dure, neregulate și cu diferite tipuri de fire. Ca urmare am făcut două desene: unul prezentând starea actuală iar celălalt reprezentând reconstituirea în desen a mantiei originale cu scopul de a afla locul și dimensiunea broderiilor precum și totalitatea lipsurilor (*foto 12*).

Șirul de imagini este dispus într-un sistem geometric ordonat, semicircular. În consecință planul aplicat la confecționarea mantiei este rezultatul unei construcții, care are la bază conexiunea cercului cu pătratul. Acest principiu al construirii se găsește într-o caligramă, din secolul 10, denumită Carmen Pictum,¹⁴. Urmele compasului și ale liniarului sunt clar observabile pe pagina originală a codiciei¹⁵. Această tehnică simplă, era adeseori aplicată de către meșteri, în realizarea de clădiri, obiecte compozite, mozaicuri. Metoda nu necesită cunoștințe matematice speciale ci cunoașterea proporției medievale, care se construiește pe un singur modul, generând un sistem numeric de măsuri. De fapt se lucrează cu numere. Este de ajuns să se definească dimensiunea unui singur component geometric; astfel, cunoscând unitatea, se poate construi opera, prin multiplicare sau împărțire, mărire sau micșorare după nevoie. Fiecare pas din procedeu depinde de această măsură, proporțiile între sectoare rămânând neschimbate.

În cazul mantiei, modulul a însemnat latura unui pătrat, a cărei lungime este echivalentă cu raza cercului, pe care, în cazul în care o înjumătățim, obținem o pereche de pătrate mai mici cu jumătatea dimensiunii originale. Continuând operația, obținem cinci perechi de pătrate care se micșorează proporțional așezându-se pe cele două laturi ale axei centrale împreună cu cercurile înconjurătoare. Fiecare punct, mandorlă, fâșie distributivă precum și locul medalioanelor pot fi definite în funcție de aceste cercuri și pătrate¹⁶ (*foto 15*).

În final am comparat starea actuală cu forma construită, și am obținut, astfel, informații despre lipsuri, despre părțile deformate și despre tehnica de lucru a meșterilor din perioada lui Ștefan cel Sfânt.

Enikő Sipos

Restaurator textile principal
Muzeul Național al Ungariei
Departamentul Protecției Obiectelor de Artă și de Restaurare

Muzeul Național al Ungariei
1088 Budapesta, Múzeum krt. 14-16.
Tel.: +36-1-338-2122
Email: siposeni@gmail.com

Traducere: Júlia Tövissi

TITLURILE FOTOGRAFIILOR

- Foto 1.* Haină din secolul 16 din Szikszó înainte de restaurare.
- Foto 2.* Costumul pregătit pentru expunere.
- Foto 3.* Haina fetei din Sárospatak.
- Foto 4.* Haina restaurată.
- Foto 5.* Fragmentul hainei funerare a lui Ernst der Eiserne.
- Foto 6.* Desen de reconstituire privind starea originală a țesăturii.
- Foto 7.* Scufia din Szombathely înainte de restaurare.
- Foto 8.* Diferite tipuri de coroziuni pe suprafața scufiei.
- Foto 9.* Modalitatea de completare.
- Foto 10.* Scufia după restaurare.
- Foto 11.* Mantia de încoronare a regilor maghiari.
- Foto 12.* Desenul construit al mantiei.
- Foto 13.* „Carmen pictum” (caligramă).
- Foto 14.* Liniile de construcție ale caligramei.
- Foto 15.* Schema de bază a construcției mantiei.
- Foto 16.* Compararea mantiei cu desenul construit.

¹⁴ Principiul construirii se găsește într-o caligramă (Carmen Pictum) aflată pe frontispiciul unui codice. Autorul poeziei este Uffingus, călugărul mănăstirii Sf. Liudger din Werden

¹⁵ OSZK, Clma. 7.2v,3r

¹⁶ Unitatea= 1 stânjen = 10 picioare = metric 310 cm